

У польській історіографії заслуговують на увагу дослідження М. Згорняка [5], Я. Скарбека та Я. Зьолека [6], в яких висвітлено участь римо-католицьких священників у повстанні 1830–1831 рр. на території Польщі, а також фрагментарно в Україні.

У першій половині XIX ст. на Правобережній Україні поляки були досить великою етнічною групою серед інших мешканців. Питома вага поміщиків польської національності складала в Київській губернії 87%, Подільській 89%, Волинській майже 93%.

Польським поміщикам на Правобережжі належало дев'ять десятих всієї земельної власності [1, с. 28–29].

17 листопада 1830 р. поляки підняли повстання проти російського абсолютизму, яке почалося у Варшаві, поступово охопило Царство Польське й поширилось навесні 1831 р. на землі Правобережної України та Білорусі.

Основною рушійною силою повстання була польська шляхта (див. табл. 1) [1, с. 151].

Таблиця 1

Учасники польського повстання в Правобережній Україні 1830–1831 рр.

	<i>Боролась зі зброєю в руках</i>	<i>Допомагали та співчували повстанцям</i>	<i>Всього причетних до повстання</i>	<i>% до загальної чисельності повстанців</i>
Шляхта	1865	498	2367	39, 52
Дворяни	369	128	499	8, 47
Поміщики	489	352	855	14, 28
Селяни	1059	182	1241	20, 41

* * *

УДК 94(477):282

Буравський О. А.,
доктор історичних наук, доцент кафедри
всесвітньої історії, Житомирський державний
університет ім. Івана Франка
(Україна, Житомир), buravskij@i.ua

ПОЛЬСЬКА ШЛЯХТА Й РИМО-КАТОЛИЦЬКЕ ДУХОВЕНСТВО ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ В ПОЛЬСЬКОМУ ПОВСТАННІ 1830–1831 РР.

Проаналізовано участь польської шляхти й римо-католицького духовенства Правобережної України в польському повстанні 1830–1831 рр.

Ключові слова: польська шляхта, римо-католицьке духовенство, Правобережна Україна, польське повстання, російське самодержавство.

В сучасній історії України науковий інтерес має проблема участі польської шляхти й римо-католицького духовенства в збройних виступах поляків на Правобережній Україні, зокрема в Листопадовому 1830–1831 рр.

Участь польської шляхти й римо-католицького духовенства Правобережної України в польському національно-визвольному русі першої чверті XIX ст. знайшло своє відображення в працях сучасних українських та зарубіжних науковців. У дослідженнях Л. Баженова [1], Е. Зваричука [2], Ю. Хитровської [3], І. Шостак [4] розкрито участь польської шляхти й римо-католицького духовенства Правобережної України в польському повстанні 1830–1831 рр.

Створені переважно з шляхти повстанські групи С. Ворцеля на Волині, К. Ружицького на Житомирщині, Колишка на Поділлі та Київщині у квітні-травні 1831 р. були розгромлені царськими військами [7, с. 600].

У повстанні також були задіяні 64 представники римо-католицького духовенства, 31 уніатського та 7 православного. Однак, лише 38 з них вели боротьбу із зброєю в руках у повстанських загонах, серед них 20 ксьондзів, 13 уніатів та лише 5 православних (див. табл. 2) [1, с. 151].

Таблиця 2

Духovenство Правобережної України в повстанні 1830–1831 рр.

<i>Духovenство</i>	<i>Боролась зі зброєю в руках</i>	<i>Допомагало та співчувало повстанцям</i>	<i>Всього причетних до повстання</i>	<i>% до загальної чисельності повстанців</i>
Римо-католицьке	20	44	64	1, 09
Уніатське	13	18	31	0, 7
Православне	5	2	7	0, 11
Разом	38	64	102	1, 7

Як видно із статистики, наведеної Л. В. Баженовим, участь священників у повстанні була невелика. Це пояснювалося тим, що більшість з них залишалися на місцях і проводили там активну ідеологічну обробку населення.

Російська влада робила все можливе задля приборкання польських патріотичних виступів на Правобережжі. Маніфест “Про бунт, що відбувся у Варшаві”

погрожував розправами над тими, хто візьме активну участь в антидержавних акціях [8, с. 485–488]. Однак, введення військового стану в краї не зупинило рух опору римо–католицьких священників. Виступи набрали значних масштабів на початку квітня 1831 р., коли римо–католицьке духовенство у промовах і проповідях висловлювало невдоволення діями місцевих поляків, які не підтримували повстанців у Царстві Польському. Так, на Поділлі критичними були промови ксьондза Ворошилівського костелу О. Бохенського, вікарія Чорнокозинецького костелу З. Жуковського, монахів Збарзького капуцинського монастиря – А. Київського та М. Томашевського [2, с. 119].

Особливим завзяттям у поширенні ідей польського визвольного руху відзначався настоятель Кривоозерського римо–католицького костелу Балтського повіту ксьондз Флоріан Лукашевич. Із рапорту подільського губернатора до головнокомандуючого 1–ої армії від 5 лютого 1832 р. дізнаємося, що ксьондз Лукашевич на початку повстання в проповіді перед прихожанами заявляв, що імператор впертий, не хоче віддати полякам їхні землі, а такі його проекти, як дотримання шляхтою подушної та рекрутської повинностей, обов'язок військової служби для осіб духовного звання викличе обурення не лише шляхти, а й простого народу, що може перерости в революцію. За антиурядові судження ксьондз Лукашевич був висланий 4 квітня 1832 р. у м. В'ятку під суворий нагляд місцевої поліції [9, арк. 1–11].

Поширювалися прокламації, які закликали до збройної боротьби не тільки поляків, а й українське селянство. Так, у зверненні повстанців до селян зазначалося: “Брати волинці, подільці й українці, Польща приймає Вас за братів своїх і хоче, щоб разом із нею Ви були вільні. Ваші брати–поляки хочуть Вас всіх приєднати до Королівства Польського. Беріть у руки ціпи, граблі, серпи й коси, створіть таке військо, щоб вигнати москалів, які з Вас зробили скотів. Із Вами Бог і Хлопціцький, наш начальник, який різав росіян, як недавно Костюшко. Вірте цьому, громадо селяни! Будемо битися і не підкоримося! Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа і нині і присно і во віки віків. Здрава Польща, здрава громада, з нами добрі люди” [10, арк. 12–14].

Із залучення українських селян до повстання на Поділлі розвинув діяльність ксьондз Л. Колчевський, який прибув на початку квітня 1831р. в с. Липці Вінницького повіту [11, с. 22–23]. Представники римо–католицького кліру всіма засобами підтримували повстанців. Так, ксьондз Л. Ушицький, що знаходився серед загонів повстанців, підтримував їхній бойовий дух промовами в національно–релігійному дусі [2, с. 120]. Інші римо–католицькі священники розповсюджували прокламації та листівки, постачали повсталих порохом та зброєю [12, с. 196].

Римо–католицькі священники не тільки займалися агітаційною роботою, а й відстоювали ідеї польського визвольного руху зі зброєю в руках. Наприклад, 23 травня 1831 р. у бою з царськими військами під с. Майдан, що на Поділлі, загинуло п'ять римо–католицьких священників [12, с. 227–230]. На Волині під час бою в м. Овручі 9 ксьондзів були захоплені в полон [1, с. 151].

Важливими опорними пунктами повстання були монастирі. Монахи активно допомагали повстанцям, вели

збір коштів серед населення, забезпечували повстанські загони грішми, продовольством, кіньми тощо.

Потрібно зазначити, що монахи поповнювалися насамперед особами дворянського стану. На думку учасника повстання Михайла Чайковського це забезпечувало тісний зв'язок політичних позицій римо–католицького духовенства з польською шляхтою, тому чернече духовенство було “цілковито відданим польській справі” [13, с. 40].

Про участь римо–католицьких костелів і монастирів у повстанні рапортувало київському, подільському і волинському генерал–губернатору В. В. Левашову місцеве начальство. Волинський губернатор навів список монастирів, які допомагали повстанцям. Серед них значились у Рівненському повіті Домбровицький піарський, в м. Овручі – домініканський монастирі. Губернатор називав також і ксьондзів Бродовича, Шалевича, Порембського, які виготовляли зброю та амуніцію для повстанців [14, арк. 15–16зв].

6 жовтня 1831 р. генерал–губернатор В. Левашов інформував шефа жандармів О. Бенкендорфа, що старокостянтинівський городничий надіслав йому рапорт із знайденими в домініканському кляшторі двох прокламацій польських заколотників за підписом князя Адама Чарторійського. Перша, від 1 лютого, містила звернення до волинського духовенства, а друга, від 18 травня та 1 червня, – до населення Литви, Волині, Поділля та України [15, арк. 16].

Настоятель Овруцького домініканського монастиря ксьондз Август Жучковський відслужив вдячні молебні з нагоди заняття повстанцями м. Овруча та окропив святою водою принесений ними прапор. За рішенням губернської комісії від 18 серпня 1831 р. його було внесено до 3 розряду злочинців [16, арк. 452 зв – 453].

Із донесення подільського губернатора шефу жандармів О.Бенкендорфу стало відомо, що в м. Летичеві в домініканському монастирі зберігалася вогнепальна зброя, зокрема полковником Белогужевим у куполі монастиря було знайдено 9 рушниць, 4 пістолети, шаблю [17, арк. 120].

Уповідомленні шефу жандармів, київський, подільський і волинський генерал–губернатор В.Левашов констатував, що в Домбровицькому римо–католицькому кляшторі піарів знайдено заховані між могилами померлих 13 рушниць, 32 піки, а також ще декілька рушниць у ставку. Все це підготовлено для заколотників за вказівкою начальника монастиря Куликовського. Монахи Почаївського монастиря зустріли військо Дверницького урочисто на площі містечка, запросили заколотників у монастир, пригостили їх та здійснили літургію спільно з прихожанами. Відхід загону із монастиря супроводжувався приєднанням до нього 8 монахів та дворян Волинської губернії, які прибули в Почаїв. У рапорті головнокомандуючому 1–ою армією В. Левашов рекомендував повернути Почаївський монастир православної церкви та прийняти таке правило для всіх уніатських та римо–католицьких кляшторів, які приєднуються до заколотників [18, арк. 5–7].

Варто зазначити, що ксьондз Почаївського монастиря А. Данилевич за підозрою в активному сприянні повстанцям був засланий в Сибір на поселення під нагляд поліції [19, арк. 101].

Монах ліквідованого Овруцького базиліанського монастиря А. Синкевич приєднався до радомишльських заколотників [20, арк. 8].

За підтримку повстанців, які перебували в костелі м. Порицька, священник В. Нарушевич був позбавлений духовного сану й звання дворянина [21, арк. 110–111].

Ксьондзи Чорнобильського домініканського монастиря Я. Бочинський та А. Гуліцький проспівали в костелі для повстанців молебень [22, арк. 66].

Київському генерал-губернатору в березні-квітні 1831 р. безперервно надходили різні повідомлення. Наприклад, про те, що в поміщиків Звенигородського повіту С. Подлевського та А. Монастирського виготовляли велику кількість упряжок та сідел, в маєтках графів М. Бережинського та А. Потоцького – списи та іншу зброю [1, с. 106]. А в садибі поміщика Липковського, де зібралось чимало заколотників та прихожан, місцевим ксьондзом була вправлена літургія [17, арк. 65, 143].

Як бачимо, польська шляхта та магнатерія разом із римо-католицьким духовенством на Правобережжі активно прилучалися до збройної боротьби.

У списку осіб Волинської губернії (всього 376 чол.), які зараховані в розряд державних злочинців за участь в польському повстанні, що втекли за кордон і не повернулися в зазначений термін на попереднє місце проживання, указом імператора Миколи I від 4 жовтня 1834 р. було заборонено назавжди повертатися в Росію. Серед них знаходимо й прізвища римо-католицьких священників: монахів Берестецького тринітарського монастиря Дубнівського повіту А. Воттелена, Л. Гембицького, Р. Мочульського, Ю. Маковського, П. Ольшевського, монаха Дедеркальського францисканського монастиря Ш. Лішовського, ксьондза Й. Верделе з м. Кременця, ксьондзів Домбровицького піарського монастиря Рівненського повіту Л. Єромиковича та С. Куликовського [23, арк. 58–73, 308].

Із 466 осіб Подільської губернії в розряд державних злочинців було зараховано О. Бохенського – ксьондза Ворошилівського костелу Вінницького повіту, К. Більке – клірика Летичівського домініканського монастиря, З. Жуковського – ксьондза Чорнокозенецького костелу Кам'янецького повіту, ієромонахів Збарзького капуцинського монастиря Кам'янецького повіту А. Київського та М. Томашевського [23, арк. 40–56].

У списку державних злочинців Київської губернії (151 чол.) римо-католицьких священників не було зареєстровано [23, арк. 32–39].

Варто зазначити, що події польського повстання 1830–1831 рр. українські селяни розглядали як чужу для себе “панську справу”, що не могла визволити їх від кріпацтва [24, с. 113]. Зокрема, у виступах на Київщині брали участь селяни Чорнобильського домініканського монастиря та Іванківського костелу. Чиновники, що розслідували заворушення в маєтку домініканців, засвідчили “непокору селян щодо роботи на полях”. Слідство в цій справі встановило, що “селяни перебувають у найбільшій ступені ступі, вони “знеможені роботами” [25, с. 68–77, 79–82, 85–87]. Тому вони не підтримували чужі для них інтереси польської шляхти і не брали участі в повстанні.

Отже, римо-католицьке духовенство України стало однією з рушійних сил повстання 1830–1831 рр. Згідно з офіційними даними, більш як півсотні правобережних

монастирів сприяли повстанню або взяли в ньому безпосередню участь [26, с. 224].

Не залишилося осторонь і біле духовенство, яке приєднувалося до руху всупереч волі Апостольської столиці й місцевого єпископату. Звернення Папи Римського до єпископів, охоплених повстанням єпархій, не мало успіху. Це послання сприймалося як російська урядова фальшивка [27, с. 104].

Частина римо-католицького кліру неприхильно, навіть вороже, ставилася до повстання. Наприклад, єпископ М. Пивницький брав участь у покаранні римо-католицьких священників, які підтримали повстанців. Так, 18 вересня 1834 р. київський, подільський і волинський генерал-губернатор Левашов надіслав рапорт військовому міністру Чернишову, в якому зазначав, що римо-католицький єпископ Михайло Пивницький повідомив, що передав до суду консисторії настоятеля Миропільського костелу ксьондза В. Дунаєвського для визначення йому законного покарання в підтримці повстанців [28, арк. 38–38зв].

Папа римський Григорій XVI в буллі від 9 липня 1832 р. заявив, що повстання 1830–1831 рр. було спричинене “підступними діями шахраїв, які, прикриваючись релігійними гаслами, виступили проти законної влади й порушили узи покірності”. З метою заспокоїти римо-католицьке населення Правобережжя та відвернути від боротьби римо-католицьке духовенство, звернення папи було опубліковано 19 серпня 1832 р. в польськомовному щотижневику “Tygodnik”, що виходив у Санкт-Петербурзі [29, арк. 1–14].

Засуджуючи репресії російського уряду щодо повстанців та дії Папи Римського, настоятель Вінницького приходу та законовчитель місцевої гімназії ксьондз Куявський, пояснював учням, які гріхи мали влада та Папа Римський [30, арк. 201].

Варто також зазначити, що й серед римо-католицьких монахів були й такі, що намагалися повідомляти царських жандармів про підтримку ченцями революційних виступів. Зокрема, дякон Вінницького капуцинського монастиря Януарій інформував шефа жандармів О. Бенкендорфа про безпорядки в обителі [31, арк. 1–16].

За доносом ксьондза Староконстантинівського домініканського монастиря Підгурського підозрювався в приховуванні зброї для повстанців селянин М. Биковський, який прислужував при монастирі [16, арк. 120 зв – 121].

Підсумовуючи події 1830–1831 рр. відзначимо, що незважаючи на поразку, вони мали велике значення для подальшої боротьби за незалежність Польщі.

Основною рушійною силою збройного виступу була польська шляхта, яка відстоювала ідею державності, вела боротьбу проти абсолютизму, за свободу і демократизацію в Європі.

Місцеві ксьондзи сприяли піднесенню бойового духу повсталих, піднімали національно свідомих поляків на боротьбу за відродження своєї Вітчизни.

Особливість шляхетського руху на Правобережній Україні полягала в тому, що він не був виключно польським, в ньому брало участь і українське населення: сполонізована шляхта, представники уніатського та православного духовенства.

Список використаних джерел

1. Баженов Л. В. Восстание 1830–1831 гг. на Правобережной Украине : дис. ... канд. ист. наук : 07.00.01 / Баженов Лев Васильевич. – К., 1973. – 220 с.
2. Зваричук Е. О. Римо–Католицька церква на Поділлі кінця XVIII – початку XX ст.: економічний, суспільний та культурний аспекти : дис. ... канд. ист. наук : 07.00.01 / Зваричук Едуард Олександрович. – Кам'янець–Подільський, 2005. – 229 с.
3. Хитровська Ю. В. Громадянсько–політична позиція духовенства Правобережної України наприкінці XVIII – середині XIX ст. (в контексті церковної політики самодержавства) : дис. ... канд. ист. наук : 09.00.11 / Хитровська Юлія Валентинівна. – К., 2001. – 191 с.
4. Шостак І. В. Луцько–Житомирська дієцезія наприкінці XVIII – у першій половині XIX століття : дис. ... канд. ист. наук : 07.00.01 / Шостак Інна Віталівна. – Острогож, 2004. – 214 с.
5. Zgórnjak M. Podstawy społeczne powstania 1830–1831 roku na Litwie, Białorusi i Ukrainie // Struktury ruchu ideologie XVIII–XIX wieku. Prace historyczne / Pod red. H. Kozłowskiej–Sabatowskiej. – Zeszyt 78, Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego. – Warszawa; Kraków : PWN, 1986. – S. 90–97.
6. Skarbek J., Ziolek J. Duchowieństwo w powstaniu listopadowym (1830–1831) // Nowum (Warszawa). – 1973. – № 11–12. – S. 33–123.
7. Залізняк Л. Польське повстання 1830–1831 рр. / Л. Залізняк // Довідник з історії України / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – К. : Генеза, 2001. – 1136 с.
8. О возмущении произошедшим в Варшаве // Полное собрание законов Российской империи: (Собр. 2–е). – СПб. : Тип., II отделения Собственной Его Высочества Канцелярии, 1831 – Т. 5. – № 4183.
9. Державний архів Російської Федерації (далі – ДАРФ). – Ф. 109, 1–а експедиція. – Оп. 5. – Спр. 95.
10. Там само. – Спр. 448. – Ч. 2.
11. Баженов Л. В. Польське повстання на Поділлі 1830–1831 рр. / Л. В. Баженов // Матеріали III Подільської історико–краєзнавчої конференції. – Кам'янець–Подільський, 1970. – С. 22–23.
12. Jelowicki A. Moje wspomnienie, 1804–1831–1838 / A. Jelowicki: Wyd. 5. – Lwów, 1833. – 254 s.
13. Записки М. Чайковского (Садык–паши) // Киевская старина. – 1819. – Т. XXXII. – С. 40–72.
14. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 413. – Спр. 239.
15. ДАРФ. – Ф. 109, 1–а експедиція. – Оп. 5. – Спр. 320. – Ч. 4.
16. Російський державний воєнно–історичний архів (далі – РДВІА). – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 12031. – Ч. 14.
17. ДАРФ. – Ф. 109, 1–а експедиція. – Оп. 5. – Спр. 448. – Ч. 2.
18. Там само. – Спр. 394.
19. Там само. – Спр. 448. – Ч. 247.
20. Державний архів Київської області. – Ф. 2. – Оп. 1. – Спр. 4022. – Ч. 2.
21. Державний архів Волинської області. – Ф. 359. – Оп. 1 (1803–1891 рр.). – Спр. 124.
22. РДВІА. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 12031. – Ч. 16.
23. Там само. – Ф. 80. – Оп. 109/86. – Спр. 17, зв'язка 13.
24. Історія Української РСР : у 8 т., 10 кн. – Т. 3. Україна в період розкладу і кризи феодально–кріпосницької системи. Скасування кріпосного права і розвиток капіталізму (XIX ст.). – К. : Наук. думка, 1978. – 607 с.
25. Селянський рух на Україні. 1826–1849 рр. : зб. док. і матер. – К. : Наук. думка, 1985. – 504 с.
26. Крижанівський О. П., Плохій С. М. Історія церкви та релігійної думки в Україні : у 3 кн. – Кн. 3. Кінець XVI – середина XIX століття. – К. : Либідь, 1994. – 336 с.
27. Історія релігій в Україні : у 10 т. // редкол. : А. Колодний (голова) та ін. – Т. 4. Католицизм // за ред. П. Яроцького. – К. : Світ знань, 2001. – 598 с.
28. РДВІА. – Ф. 801. – Оп. 109/86. – Спр. 73, зв'язка 10.
29. ДАРФ. – Ф. 109, 1–а експедиція. – Оп. 7. – Спр. 360.
30. РДВІА. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 12031. – Ч. 9.
31. ДАРФ. – Ф. 109, 1–а експедиція. – Оп. 5. – Спр. 40.
2. Zvorychuk E. O. Rymo–Katolyc'ka cerkva na Podilli kincja XVIII – pochatku XX st.: ekonomichnyj, suspil'nyj ta kul'turnyj aspekty : dys. ... kand. ist. nauk : 07.00.01 / Zvorychuk Eduard Oleksandrovych. – Kam'janec'–Podil's'kyj, 2005. – 229 s.
3. Hytrovs'ka Ju. V. Gromadjans'ko–politychna pozycja duhovenstva Pravoberezhnoi' Ukrai'ny naprykinci XVIII – seredyni XIX st. (v konteksti cerkovnoi' polityky samoderzhavstva) : dys. ... kand. ist. nauk : 09.00.11 / Hytrovs'ka Julija Valentynivna. – K., 2001. – 191 s.
4. Shostak I. V. Luc'ko–Zhytomyrs'ka dijecezija naprykinci XVIII – u pershij polovyni XIX stolittja : dys. ... kand. ist. nauk : 07.00.01 / Shostak Inna Vitalii'vna. – Ostrog, 2004. – 214 s.
5. Zgórnjak M. Podstawy społeczne powstania 1830–1831 roku na Litwie, Białorusi i Ukrainie // Struktury ruchu ideologie XVIII–XIX wieku. Prace historyczne / Pod red. H. Kozłowskiej–Sabatowskiej. – Zeszyt 78, Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego. – Warszawa; Kraków : PWN, 1986. – S. 90–97.
6. Skarbek J., Ziolek J. Duchowieństwo w powstaniu listopadowym (1830–1831) // Nowum (Warszawa). – 1973. – № 11–12. – S. 33–123.
7. Zaliznjak L. Pol's'ke povstannja 1830–1831 rr. / L. Zaliznjak // Dovidnyk z istorii' Ukrai'ny / Za zag. red. I. Pidkovy, R. Shusta. – K. : Geneza, 2001. – 1136 s.
8. O vozrushhenii proizoshedshim v Varshave // Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj imperii: (Sobr. 2–e). – SPb. : Tip., II otdelenija Sobstvennoj Ego Vysochestva Kanceljarii, 1831 – T. 5. – № 4183.
9. Derzhavnyj arhiv Rosijs'koi' Federacii' (dali – DARF). – F. 109, 1–a ekspedycja. – Op. 5. – Spr. 95.
10. Tam samo. – Spr. 448. – Ch. 2.
11. Bazhenov L. V. Pol's'ke povstannja na Podilli 1830–1831 rr. / L. V. Bazhenov // Materialy III Podil's'koi' istoriko–krajeznavchoi' konferencii'. – Kam'janec'–Podil's'kyj, 1970. – S. 22–23.
12. Jelowicki A. Moje wspomnienie, 1804–1831–1838 / A. Jelowicki: Wyd. 5. – Lwów, 1833. – 254 s.
13. Zapiski M. Chajkovskogo (Sadyk–pashi) // Kievskaja starina. – 1819. – T. XXXII. – S. 40–72.
14. Central'nyj derzhavnyj istorychnyj arhiv Ukrai'ny, m. Kyi'v. – F. 442. – Op. 413. – Spr. 239.
15. DARF. – F. 109, 1–a ekspedycja. – Op. 5. – Spr. 320. – Ch. 4.
16. Rosijs'kyj derzhavnyj vojenno–istorichnyj arhiv (dali – RDVIA). – F. 1. – Op. 1. – Spr. 12031. – Ch. 14.
17. DARF. – F. 109, 1–a ekspedycja. – Op. 5. – Spr. 448. – Ch. 2.
18. Tam samo. – Spr. 394.
19. Tam samo. – Spr. 448. – Ch. 247.
20. Derzhavnyj arhiv Kyi'vs'koi' oblasti. – F. 2. – Op. 1. – Spr. 4022. – Ch. 2.
21. Derzhavnyj arhiv Volyns'koi' oblasti. – F. 359. – Op. 1 (1803–1891 rr.). – Spr. 124.
22. RDVIA. – F. 1. – Op. 1. – Spr. 12031. – Ch. 16.
23. Tam samo. – F. 80. – Op. 109/86. – Spr. 17, zv'jazka 13.
24. Istorija Ukrai'ns'koi' RSR: U 8 t., 10 kn. – T. 3. Ukrai'na v period rozkladu i kryzy feodal'no–kriposnyc'koi' systemy. Skasuvannja kriposnogo prava i rozvytok kapitalizmu (XIX st.). – K. : Nauk. dumka, 1978. – 607 s.
25. Seljans'kyj ruh na Ukrai'ni. 1826–1849 rr.: Zb. dok. i mater. – K. : Nauk. dumka, 1985. – 504 s.
26. Kryzhaniv's'kyj O. P., Plohih S. M. Istorija cerkvy ta religijnoi' dumky v Ukrai'ni: U 3 kn. – Kn. 3. Kinec' XVI – seredyna XIX stolittja. – K. : Lybid', 1994. – 336 s.
27. Istorija religij v Ukrai'ni: U 10 t. // Redkol. : A. Kolodnyj (golova) ta in. – T. 4. Katolycyzm // Za red. P. Jaroc'kogo. – K. : Svit znan', 2001. – 598 s.
28. RDVIA. – F. 801. – Op. 109/86. – Spr. 73, zv'jazka 10.
29. DARF. – F. 109, 1–a ekspedycja. – Op. 7. – Spr. 360.
30. RDVIA. – F. 1. – Op. 1. – Spr. 12031. – Ch. 9.
31. DARF. – F. 109, 1–a ekspedycja. – Op. 5. – Spr. 40.

Buravsky O. A., Doctor of Historical Sciences, Associate Professor of World History, Zhytomyr State University Ivan Franko (Ukraine, Zhitomir), buravskij@i.ua

The Polish gentry and Roman Catholic Clergy of the Right-Bank Ukraine in the Polish revolt in the 1830–1831 s

The article analyses the participation of the Polish gentry and Roman Catholic clergy of the Right-Bank Ukraine in the Polish revolt in the 1830–1831s on the basis of the archive documents first introduced into scientific use.

Keywords: Roman Catholic clergy, the Right-Bank Ukraine, Polish revolt, Russian autocracy.

Буравский А. А., доктор исторических наук, доцент кафедры всемирной истории, Житомирский государственный университет им. Ивана Франко (Украина, Житомир), buravskij@i.ua

Польская шляхта и римско-католическое духовенство Правобережной Украины в польском восстании 1830–1831 гг.

Проанализировано участие польской шляхты и римско-католического духовенства Правобережной Украины в польском восстании 1830–1831 гг.

Ключевые слова: польская шляхта, римско-католическое духовенство, Правобережная Украина, польское восстание, русское самодержавие.

* * *